

ЧИСЕЛЬНІСТЬ КОЛОНІЙ ГРАКА (*CORVUS FRUGILEGUS*) ТА ЇХ ГНІЗД, РОЗТАШОВАНИХ У М. ЧЕРНІГІВ

Граки (*Corvus frugilegus*) – найбільш поширений вид воронових в Україні. Грак є типовим колоніальним птахом. У м. Чернігів вони найчастіше селяться на різних видах дерев, що посаджені лінійно, у парках, бульварах та в межах міських забудов. Мета роботи – встановити динаміку кількості колоній та гнізд граків (*Corvus frugilegus*) розташованих у м. Чернігів.

Для збору матеріалів перед початком досліджень, маршрутним методом встановлювали місця розташування колоній граків в м. Чернігів та проводили їх картування. Надалі в гніздовий період проводили підрахунок кількості гнізд та чисельності граків в колоніях на попередньо узгоджених маршрутах. Також визначали кількість груп – одне дерево в межах обстежуваної колонії, на якому розміщувалося мінімум одне гніздо.

За результатами досліджень 2021-2022 рр. в м. Чернігів зафіксовано 15 колоній граків, якими було побудовано 1034 гнізд, об'єднаних у 339 груп. При подальших дослідженнях, навесні 2024 року, загалом, кількість колоній зросла з 15 (дві з них не були описані) до 19, з яких 4 були новими. Загальна кількість груп становить – 338, а гнізд – 900 (рис.1).

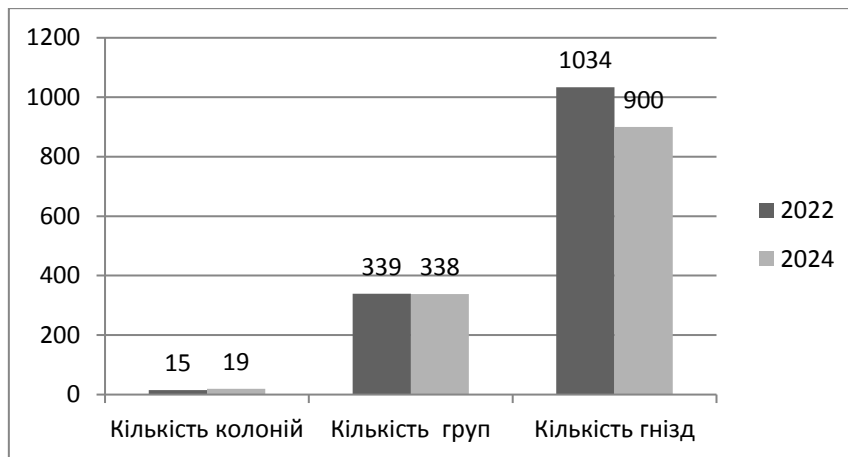

Рисунок 1. Динаміка чисельності колоній грака (*Corvus frugilegus*) у 2021 та 2024 рр.

Отже, за отриманими даними прослідковується зменшення кількості груп та гнізд, паралельно зі збільшенням колоній. Відповідно до досліджень Є. Ю. Яніш, щільність колоній грака на території України в останні десятиліття зменшується [1], що і підтверджує отриманий нами результат.

Список використаних джерел

1. Яніш Є. Ю. Сучасний стан популяцій воронових птахів (родина Corvidae) на території Лісостепу України : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. біол. наук: 03.00.08 «Зоологія» / Ін-т зоології ім. І. І. Шмальгаузена. Київ, 2011. 18 с.

Пікуль В. С., Пархоменко О. Г.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТНИХ КОМПЛЕКСІВ ЧЕРНІГІВЩИНИ

На початку свого існування люди, як і рослини, тварини та мікроорганізми, повністю залежали від навколишнього природного середовища, яке було місцем їх проживання та джерелом ресурсів, необхідних для задоволення основних життєвих потреб. Але з розвитком мозку людина стає потужним чинником процесів подальшої еволюції біосфери.

На Землі практично не залишилося територій, які не були б змінені діяльністю людини. Донині відбувається трансформація природних ландшафтів людиною, їх зміна настільки сильна, що призводить до повної зміни структури ландшафтів. Різноманітні види природокористування та пов'язані з ними способи впливу на ландшафт досліджуваної території історично склалися протягом

тривалого періоду часу, що дозволяє вважати господарську діяльність чинником, що закономірно трансформує природний ландшафт [1].

Під час виявлення територіальних особливостей ландшафтних комплексів території дослідження особлива увага приділяється виявленню взаємодії основних природних чинників: сонячної радіації, атмосферної циркуляції, земної поверхні. Така взаємодія і взаємовплив здійснюються в умовах безперервних природних процесів. Це тепло- і вологообмін, обмін органічних та мінеральних речовин. Так, ландшафт нами розглядається як основний природно-територіальний комплекс, який однорідний за своїм походженням та історією розвитку, має єдину геологічну основу, однотипний рельєф, спільний клімат, відзначається подібним сполученням гідротермічних умов, ґрунтів, біоценозів і певною структурою.

Ландшафтознавчі дослідження території Чернігівщини є надзвичайно актуальними і включають в себе визначення сучасної ландшафтної структури території, комплексну оцінку обсягів і типів різних антропогенних перетворень у її межах, прогнозу оцінку динаміки техногенних процесів та антропогенних змін ландшафтів, екологічне картування ландшафтів, а також екологічний аудит ландшафтів. В основі дослідження просторової організації ландшафтів є група методів, представлених на рис. 1 [2].

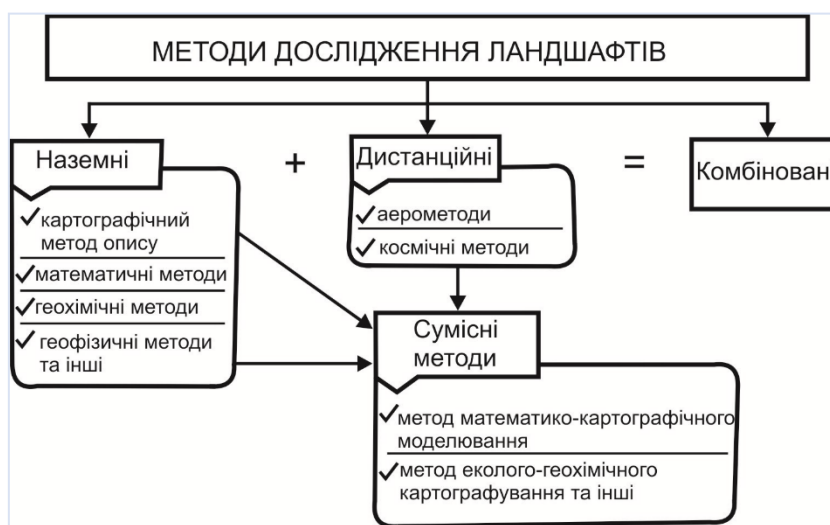

Рис. 1. Типізація сучасних методів дослідження ландшафтів

Територіальні особливості ландшафтних комплексів полягає в тому, що територія Чернігівщини розташована у двох природних зонах мішаних лісів (Поліська провінція) та лісостеповій (Лівобережна-Дніпровська провінція) у межах Східноєвропейської рівнинної ландшафтної країни. Домінуючими тут є два зональні типи ландшафтів класу рівнинних східноєвропейських – мішанолісові та лісостепові. У першому типі за природними умовами виокремлюють області Чернігівського та Новгород-Сіверського Полісся. У другому – Північну область Дніпровської терасової рівнини й Північну область Полтавської рівнини [3]. Характерною рисою мішанолісових і лісостепових ландшафтів Чернігівщини є наявність великої кількості ділянок з лучними та болотними ландшафтами, значна частка лісостепових ландшафтів в межах Полісся, приурочених до лесових островів (понад 20% зони) й мішанолісових ландшафтів у лісостеповій частині (5%) – розповсюджені на льодовикових й водно-льодовикових відкладах та в долинах річок. Мішанолісові ландшафти сформувались у помірно теплому кліматі за сприятливих умов тепла й вологи на без карбонатних льодовикових, водно-льодовикових, та давніх алювіальних відкладах під хвойними та широколистяними лісами. Найбільш типові поліські ландшафти – це моренно-зандрові, зандрові, терасові рівнини з дерново-підзолистими ґрунтами під сосновими та дубово-сосновими лісами. Лісостепові ландшафти Чернігівщини утворились в умовах сприятливого співвідношення вологи й тепла, здебільшого, на легко- і середньо-суглинистих лесових породах переважно на сірих лісових ґрунтах та чорноземів опідзолених і мало гумусних: терасові мало дреновані рівнини з чорноземами типовими і лучно-чорноземними ґрунтами та розчленовані лесові рівнини з чорноземами типовими й опідзоленими. На півдні Чернігівщини у просторовій структурі панують ландшафти знижених слабо хвилястих давньо алювіальних лесових рівнин (Дніпровська терасова рівнина) з численними западинними формами рельєфу [4, 5].

У наш час існують спірні думки щодо індивідуальних ознак ландшафтів на регіональному рівні. Аналіз фактичних результатів з вивчення територіальних особливостей ландшафтних комплексів Чернігівщини на регіональному та локальному рівнях є досить обмеженим і потребує подальшого більш глибокого і всебічного дослідження.

Список використаних джерел

1. Поливана О. Ю., Пархоменко О. Г. Закономірності просторової організації ландшафтів Чернігівської області. *Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання* : Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю студентів, аспірантів і молодих учених (7 грудня 2023 р., м. Чернігів). Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. С. 60–61.
2. Наливайко А. Є., Симоненко Н. В. Створення НПП – шлях до раціонального природокористування. *Сучасні проблеми природничих наук*: матеріали VIII Всеукр. студ. наук. конф., Ніжин, 2013. С. 95–96.
3. Удосконалена схема фізико-географічного районування України / О. М. Маринич, Г. О. Пархоменко, О. М. Петренко та ін. Київ : *Укр. геогр. журн.*, 2003. № 1. С. 16–20.
4. Барановська О., Мирон І. Ландшафти Чернігівської області та їх охорона. *Природні і антропогенні ландшафти у сфері природокористування. Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту*. Серія: Географія. 2010. № 1. С. 76–80.
5. Філоненко Ю. М., Філоненко І. М., Філоненко О. Ю. Краєзнавство: навчальний посібник для студентів природничо-географічного факультету. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 199 с.

Петрик Є. М., Потоцька С. О.

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА СПОСОБИ КОНТРОЛЮ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПОПУЛЯЦІЙ ШКІДНИКІВ РЕСУРСНИХ ЗАПАСІВ ЗЕРНОВИХ ЕЛЕВАТОРІВ

У сучасних умовах розвитку сільського господарства через низькі ціни щодо закупівлі зерна, більшість аграріїв зберігають зернові ресурси в сховищах, зернових елеваторах та ін. Шкідники щорічно знищують велику кількість зернових, а останнім часом відзначається масове поширення шкідників, а саме комах та кліщів. На території України поширено 84 види шкідників (офіційно зареєстровано – 116 видів) [2].

Зерносховища за кількісними показниками поширення шкідників розподіляються [2]:

- 1 місце – займають складські приміщення (67%);
- 2 місце – залізобетонні елеватори силосного типу (16%);
- 3 місце – металеві елеватори силосного типу (11%).
- 4 місце – маленькі підприємства зі зберігання й переробки зерна (6%).

Якщо не вжити відповідних заходів захисту приміщень, де зберігається зерно від шкідників, то вони можуть частково або повністю знищити зернові запаси [1].

Основні способи й методи контролю шкідливих комах полягають у своєчасному моніторингу, який передбачає систему спостережень, аналіз різних типів зерносховищ. Також контролюється поширення, щільність, інтенсивність розвитку щодо виявлення шкідливої групи комах (комірний та рисовий кукурудзяний довгоносики; малий чорний, малий темний і смолянобурий хрущаки та ін.).

Зокрема, виокремлюють феромоновий моніторинг, який включає застосування спеціалізованих феромонових пасток для визначення рядів та родин шкідливих комах. Видовий склад шкідників передбачає використання різного спектру феромонових складових у пастках.

Щодо контролю шкідливих гризунів (щурів, мишей, полівок та ін.), які є шкідниками хлібних і продовольчих запасів застосовують моніторинг за допомогою комплексу спеціальних заходів і дератизаційного обладнання й засобів для вилову, отруєння та відлякування гризунів, які включають в себе живопастки механічного принципу дії та обладнання на основі липких пасток (механічні, клейові пастки). А для ліквідації й моніторингу шкідників використовується 3-х захисний бар'єр [3].

Додатковою проблемою серед шкідливих видів виділяють певну групу птахів. Способи контролю на території підприємств полягають у встановленні візуальних відлякувачів різних видів, біоакустичне відлякування, антиприсадні відлякувачі.

Виділяють ентомологічну експертизу видового складу шкідників (визначення явних, прихованих стадій розвитку комах), основних причин їх появи, поширення та розробка способів ефективного контролю за їх чисельністю на зернових елеваторах [2].

Отже, при своєчасному виявленні початкового зараження запасів зернових елеваторів можна запобігти розповсюдженню популяцій шкідників, локалізації та знищення, а боротьба зі шкідниками хлібних запасів потребує поєднання наукового й методичного підходів.

Список використаних джерел

1. Головний журнал з питань агробізнесу. URL: <https://propozitsiya.com/ua/monitoring-i-kontrol-komirnih-shkidnikov>
2. Елеватор. Agrotimes. URL: <https://agrotimes.ua/article/znaty-shkidnyka-v-oblychchya/>
3. Контроль шкідників по всій Україні. Propecs. URL: <https://propecs.ua/deratyzacziya/>